

3. Вербицкий А.А. Проблема трансформации мотивов и контекстном обучении. *Вопросы психологии*. 2007. 160 с.
4. Дубровіна І.В. Практична психологія освіти. 2004. 592 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/86>

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Кундас В. М.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня)
спеціальності 014.03 – Середня освіта (Історія).*

Додаткова спеціальність: 053 – Психологія

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Науковий керівник: Дроздова Д. С.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро, Україна

Одним з найважливіших завдань Нової української школи є забезпечення права дітей з обмеженими можливостями здоров'я на здобуття загальної освіти нарівні з усіма. Вирішенням цього завдання покликана займатися інклюзивна освіта. Інклюзивна освіта – це така організація процесу навчання, при якій всі діти, незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних, етнічних та інших особливостей, можуть отримувати однакову освіту.

Вчителі є ключовою ланкою у навчально-виховному процесі і саме вони мають бути підготовленими до реалізації завдань інклюзивної освіти. Від педагога, його особистісної позиції, мотивації залежить адекватна організація навчально-виховного процесу, «безпечне» входження учнів з особливими освітніми потребами (ООП) в середовище загальноосвітньої школи, попередження дезадаптації таких учнів [3].

Реалізація інклюзивної освіти ускладняється нестачею вчителів, що володіють професійними і особистісними якостями необхідними для роботи з учнями із ООП. Також констатуємо, що за наявності високого рівня вимог до психологічної готовності педагогічних працівників до інклюзивної освіти, розробленість теоретичних, методологічних і практичних аспектів цього питання є обмеженою.

Психологічна готовність є завершеним результатом підготовки індивіда до того чи іншого виду діяльності та передумовою її успішного здійснення. Психологічна готовність передбачає наявність у людини стійкого набору особистісних характеристик, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності [2].

В основі психологічної готовності до педагогічної діяльності лежить комплексна здібність до діяльності, що містить у своєму складі мотивацію, систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості, її переконання, ціннісні орієнтації та погляди. Структура психологічної готовності до педагогічної діяльності обумовлена змістом діяльності педагога. Основними характеристиками готовності до педагогічної діяльності вважаються цілісність та стійкість [1].

Запровадження інклюзивного навчання висуває якісно нові вимоги до професійної діяльності педагогів, до їхніх знань та умінь, світоглядних позицій та особистісних якостей. Психологічна готовність педагогів до інклюзивного навчання дітей з ООП являє собою стійке системне психологічне утворення, що поєднує в собі позитивну мотивацію до професійної діяльності, позитивне та неупереджене ставлення до дітей з ООП, прийняття концепції інклюзивної освіти, педагогічні здібності, ціннісні орієнтації, знання, уміння та навички [4].

Отже, психологічна готовність вчителя до інклюзивного навчання дітей з ООП поєднує психологічну готовність до педагогічної діяльності та психологічну готовність до взаємодії з дітьми з ООП.

Мета дослідження полягала у визначенні особливостей психологічної готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП.

Гіпотезою дослідження стало припущення про те, що психологічна готовність педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП визначається низкою чинників, серед яких ми виділяємо мотивацію досягнення успіху, просоціальні мотиви поведінки, розвинену емпатію, толерантність у спілкуванні.

В експериментальному дослідженні брали участь вчителі, асистенти вчителів Білокузьминівського, Новодмитріївського та Іванопільського ліцеїв Костянтинівської міської ради Донецької області у кількості 50 осіб. Віковий діапазон досліджуваних 23 – 48 років. Вибірку склали 38 осіб жіночої статі та 12 осіб чоловічої статі.

У роботі використовувалися опитувальник вивчення готовності вчителів до інклюзивної освіти М. Буйняк, методика дослідження мотивації досягнення успіху та уникнення невдачі А. Реана, методика визначення соціально-психологічних установок О. Потьомкіної, методика діагностики емпатії І. Юсупова, методика діагностики комунікативної толерантності В. Бойко. З метою визначення зв'язку між показниками використовувався коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Був застосований також розрахунок достовірних відмінностей до і після формуючого експерименту за G-критерієм.

Результати констатувального експерименту засвідчили що психологічна готовність до роботи з дітьми з ООП представлена на високому рівні у 9%, на середньому рівні – у 52% педагогічних працівників. Кількість педагогів з мотивацією уникнення невдачі та з наявністю тенденції до неї складає 60%. Соціально-психологічні установки на альтруїзм, працю та її результат, а також гроши мають 66% педагогічних працівників. Для переважної більшості педагогічних працівників притаманний високий та середній рівень розвитку загальних емпатійних здібностей – 68%. Кількість педагогів з високим та середнім рівнями комунікативної толерантності складає 76%.

Встановлені статистично достовірні зворотні кореляційні зв'язки показника психологічної готовності із показниками негативного ставлення; мотивацією уникнення невдачі, негативними комунікативними установками, а також статистично достовірні прямі зв'язки показника психологічної готовності із показниками обізнаності про особливості інклюзивної освіти, соціально психологічної установки на альтруїзм, емпатії, толерантності.

Отже, високий рівень обізнаності про особливості інклюзивної освіти, наявність просоціальних психологічних установок на альтруїзм, високий рівень емпатії та толерантність є запорукою психологічної готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП. У той же час, негативне ставлення до дітей з ООП, мотивація уникнення невдачі і такі прояви комунікативної інтолерантності як неприйняття індивідуальності інших людей, прагнення підлаштувати партнера по спілкуванню під себе, вибір себе як еталона оцінки інших заважають формуванню психологічної готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП.

Наявність отриманих результатів зумовили необхідність організації та здійснення психокорекційного впливу на розвиток психологічної готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП.

За результатами дослідження було розроблено програму розвитку особистісних чинників готовності педагогічних працівників до реалізації інклюзивної освіти. Програма базувалася на принципах

активності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, конфіденційності, персоніфікації висловлювань, трансформації поведінки та ін. Проведення програми було спрямоване на поглиблення знань щодо специфіки інклюзивного навчання, психологічних особливостей дітей з ООП; формування позитивного ставлення до взаємодії з учнями з ООП; розвиток особистісних якостей педагогів, які є значущими для роботи в умовах інклюзії (мотивація досягнення, просоціальні установки, емпатія, толерантність).

З метою оцінки ефективності програми було проведено контрольні діагностичні дослідження. Отримані результати засвідчили зростання показників мотивації досягнення, емпатії, толерантності у педагогічних працівників експериментальної групи, але ці зрушення не виявилися значущими. Статистичну значимість в експериментальній групі отримали позитивні зміни рівня обізнаності педагогічних працівників про особливості інклюзивної освіти та ставлення педагогічних працівників до дітей з ООП. У контрольній групі за цими показниками позитивних змін не відбулося взагалі, або мала місце негативна тенденція.

Отже, реалізація програми розвитку особистісних чинників готовності педагогічних працівників до реалізації інклюзивної освіти засвідчила її ефективність.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективними вважаємо дослідження більш широкого спектру соціально-психологічних чинників формування психологічної готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП.

Література:

1. Євтух М.Б., Лузік Е.В., Ладогубець Н.В., Ільїна Т.В. Педагогічна психологія: підручник. К.: Кондор Видавництво, 2015. 420 с.
2. Жванія Т.В. Готовність до професійної діяльності у психології: теоретичний аналіз. *Вісн. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків: Вид-во ХНПУ, 2015. Вип. 50. С. 69–79.
3. Карамушка Л. М., Толков О. С. Формування психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-психологічних змін: монографія. Київ; Кам'янець-Подільський: Медобори 2006, 2013. 254 с.
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: АТОПОЛ, 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).